

‘SARMAL MODEL’-‘CAYDIRICILIK MODELİ’ KARŞITLIĞI (Bu modeller Robert Jervis’in Perception and Misperception in International Relations kitabından esinlenerek oluşturulmuştur.)

Ne zaman cezalandırma tehditleri (sopa) diğer devletleri uysallaştırmada işe yarar? Ne zaman daha olumlu yaklaşımlar (ödül verme, taviz verme, ‘havuç’) daha kullanışlıdır? Her iki politikada başarılı olabilir; her ikisi de kötü sonuçlar doğurabilir. ‘Sopa’ (ceza) diğerinin düşmanca bir davranışına yol açabileceği gibi, ‘havuç’ (ödül) da bir zayıflık olarak algılanabilir. Bu da karşı tarafın daha fazla talepkar olmasına yol açabilir. Daha fazla talepte bulunmaması için gelen uyarılara kulak tıkayabilir.

Bazen her iki politikada işe yarar; bazen ikisi de kullanışsızdır. Ancak genelde, birisinin işe yaradığı durumlarda diğeri kullanılamaz (Yani dört durumdan bahsedebiliriz: (1) ya ödülün ya da cezanın işe yaradığı durumlar (yani her iki strateji de diğer tarafın olumlu davranmasını sağlayabilir);(2) her ikisinin de işe yaramadığı durumlar (yani her ikisi de diğer tarafın davranışını daha olumsuz hale getirir); (3) ödülün işe yaradığı ama cezanın ortamı kötüleştirdiği durumlar; (4) cezanın işe yaradığı ama ödülün diğerinin olumsuz davranışına yol açtığı durumlar. Böyle durumlarda, hangi stratejinin seçileceği önemlidir çünkü bu seçim politikanın başarıyla mı yoksa başarısızlıkla mı sonuçlanacağını belirler.

I. SARMAL VE CAYDIRICILIK MODELLERİNİN TANIMLARI

Sarmal ve caydırıcılık modelleri benzer çeşitte olsalar da, özlerinde farklı modellerdir. Her ikisi de savaşın başlama nedenlerini açıklamaya çalışır. Her ikisi de yanlış algılamaya özel bir rol verir: her iki model de, devletlerin diğerlerinin işbirliğini sağlayacağı yanlış algılamasıyla savaşa neden olan politikalar ürettiklerini iddia eder. Ancak, iki model farklı yanlış algılamaları incelerler.

- A. Sarmal Model şöyle bir durum tanımlar: Çatışmalar, diğerlerinin işbirliğini sağlayacağı gibi yanlış bir beklentiyle cezalandırma politikaları benimseyen devletler tarafından çıkarılır. Aslında bu politikalar, diğerini kızdırarak veya korkutarak, onun daha saldırgan hale gelmesine – daha büyük taleplerde bulunmasına ve/ya gerekirse güç kullanma olasılığını arttırmasına – neden olur. İlk taraf da ilk uyguladıkları cezalandırma politikasının yetersiz olduğunu düşünerek, daha ağır bir politika izler. Cevap olarak da karşı taraf daha düşmanca bir tavır edinir. Böylece, aralarında çok az farklılık olmasına rağmen, taraflar aynen bir sarmalde olduğu gibi savaşa sürüklenirler. Tedavi: Taviz veya iyi geçinme politikası cezalandırma tehdidinden daha kullanışlıdır ve daha güvenlidir. Barış, uzlaşma ile en iyi şekilde korunur.
- B. Caydırıcılık Modeli ise şöyle bir durumu tanımlar: Çatışmalar, barışı sağlayacağı gibi yanlış bir beklentiyle uygulanan taviz verme politikaları yüzünden çıkar. Oysaki bu politikalar durumu daha da kötüleştirmektedir. Tehditkar devlet, taviz veren devleti korkuttuğuna veya onu taviz vermeye zorladığına inanarak, daha fazla tehdidin daha fazla getirisi olacağını farz eder. Dolayısıyla, tehditlerle desteklenen yeni taleplerde bulunur. Ayrıca, taviz veren devletin politikasını değiştirip tehdit etmeye başladığını da göz ardı edebilir. Sonuçta, her iki devlet de çok ileri gitmiştir ve savaş patlar. Tedavi: Cezalandırma tehdidi taviz politikasından daha çok işe yarar. Ceza, ödülün daha güvenlidir. Barış ancak boyun eğmeyen politikalarla korunur.

Not: Sarmal model bir yanlış algılama içerir: cezalandırıcı devlet bu davranışın diğerinin işbirliğine yol açacağına inanır. Oysaki bu inanış yanlıştır.

Caydırıcılık modeli ise iki tür yanlış algılama içerir: taviz veren devlet yanlış bir biçimde bu tavizlerin diğerinin işbirliğine yol açacağına inanır; taviz verilen devlet de taviz verenin sonraki tehditlerini gerçeğe çeviremeyeceği yönünde yanlış bir inanca kapılır.

II. SARMALLARIN NEDENLERİ

Sarmalların ortaya çıkma nedeni olarak iki açıklama yapılabilir:

- A. Psikolojik açıklama: Bilişsel psikoloji, insanlar tarafından yönetilen devletlerin de aynı insanlar gibi benzer psikolojik sorunlar yaşayabileceğini söyler. Özellikle, devletler diğer devletlerin düşmanlığının oluşmasında kendi rollerini göz ardı ederler çünkü (1) olumlu bir durumu kendinden yana iyiye yorarak, kendi davranışlarının ne kadar saldırgan olduğunu göz ardı ederler; (2) inanırlar ki kendi saldırgan davranışlarının nedeni varolan koşullardır – özellikle diğerinin davranışları; (3) bunların yanında, devletler, diğerlerinin de bu durumdan haberdar olduğunu farz ederler. Sonuç olarak, devletler, diğerlerinin düşmanlığını, onların doğalarında var olan kötülüklerine bağlarlar. Diğerlerinin hatalı olduklarını bildiklerine, sadece blöfün görülüp görülmeyeceğini test ettiklerine inanırlar. Eğer blöf görülürse de geri adım atacaklarını düşünürler.
- B. Milliyetçilik ile ilgili açıklama: Devletler ve toplumlar, vatanseverlik ve sivil bağlılık ruhunu inşa etmek amacıyla, kendi kimlikleri hususunda okul kitaplarında veya kamusal söylemlerden yararlanarak pembe tablolar çizerler. Sonuç olarak, geçmişte başka toplumları incittiklerini göz ardı ederler. Dolayısıyla, diğerlerinin kendilerine karşı meşru acılar yaşadıklarından ya da gelecekteki ilişkinin de geçmiştekine benzeyeceği yönünde meşru korkuları olduğundan habersizdirler. Sonuç olarak, devletler, diğerlerinin düşmanlığını, onların doğalarında var olan kötülüklerine bağlarlar. Diğerlerinin hatalı olduklarını bildiklerini sadece blöfün görülüp görülmeyeceğini test ettiklerini ve eğer blöf görülürse de geri adım atacaklarını düşünürler.

III. HER BİR MODEL NE ZAMAN UYGULANIR?: Ne zaman ödül ne zaman ceza kullanışlıdır?

Şu koşullar önemlidir:

- A. Diğer devlet saldırgan mı yoksa statüko yanlısı bir devlet midir? Başka bir deyişle, diğer devletin şimdiki taleplerinin ötesine geçen amaçları olabilir mi? Eğer diğer devlet saldırgansa, bunu biliyordur, senin de bunu bildiğini farz ediyordur ve herhangi bir tavizi zayıflık olarak görecektir. Ancak şunu da unutmayın: Bazı saldırgan devletler, saldırgan olduklarını bilmezler – nevrotik Wilhelmsci devletler gibi (ç.n. Alman imparatoru Wilhem'e atıf yapılıyor) geçmişteki her bir saldırgan hareketi unuturlar. Böyle devletler ile taviz verme politikası daha çok işe yarayabilir. Yani iki konu vardır:
1. Diğer devlet saldırgan mıdır yoksa değil midir?
  2. Diğer devlet kendini saldırgan olarak görür mü görmez mi?

Ceza politikası diğer taraf saldırgansa ve bundan haberdarsa güvenli olabilir; diğerinin Őeytani amaçlarına karşı ilahi bir güçle donatıldığını da düşünmek çekici gelebilir.

- B. Diğer devletin talepleri meşru mudur yoksa değil midir? Eğer meşru olmayan talepleri karŐılamak için taviz veriyorsanız, bu zayıflık olarak algılanır çünkü meşru olmayan taleplere taviz daha fazla taviz için örnek oluşturur. Şunu da unutmayın: Bazı devletler meşru olmayan taleplerinin meşru olmadığını bilmezler. Bu devletler söz konusu olduğunda, taviz politikası daha güvenli olurken; taviz vermemek ise daha tehlikelidir.

Yani iki konu vardır:

1. Diğerinin talepleri meşru mudur?
  2. Diğeri kendi taleplerini meşru olarak görüyor mudur?
- C. Diğer devlet ne kadar güçlüdür? Güçlü devletlere taviz vermek tehlikelidir çünkü bu tavizlerin sebebinin kendi meşru talepleri olduğu değil sizin zayıflığınız olduğunu düşünür. Zayıf devletlerin böyle bir varsayımı yapma olasılığı daha düşüktür.
- D. Talep edilen kaynaklar daha fazla talebin önünü açabilecek kaynaklar mıdır? Eğer öyleyse, siz talep edilenleri, diğerinin perspektifini gözden geçireceğini (amaçlarını yeniden tanımlayacağına çünkü daha önce alamayacağı birŐeyi artık aldığını) düşünerek verirsiniz. Ancak diğerinin iŐtađı kazandıkları ile artar.